

Verantwoording en toelichting bij de OPP-trap (versie januari 2019)

1. Waarvoor kan de OPP-trap gebruikt worden?

De OPP-trap is een *communicatiemiddel* waarmee het ontwikkelingsperspectief met ouders en leerling besproken kan worden. De trap biedt visuele ondersteuning bij twee vragen:

- Bij het opstellen van het OPP: waar (in welke 'stroom') zit de leerling qua leerontwikkeling nu? Wat betekent dit voor de geplande uitstroombestemming?
- Bij het monitoren en evalueren van het OPP: zitten we qua leerrendement nog op koers richting de geplande uitstroombestemming?

2. Wat geeft de trap weer?

De trap geeft alleen maar de leerontwikkeling *tot nu toe* weer. Het doet geen uitspraak over de geplande leerontwikkeling. Die uitspraak vergt 'wikken en wegen'. Dat moeten betrokkenen zelf doen door de voor het onderwijs relevante factoren van de leerling en de onderwijsleer- en opvoedingssituatie te analyseren. Ze leggen de lat daarbij hoog. Het ontwikkelingsperspectief is immers niet alleen afhankelijk van het leerrendement tot nu toe, maar ook van bevorderende en belemmerende factoren van de leerling (zoals werkhouding, sociaal-emotioneel functioneren, talenten, interesses en intelligentieniveau), evenals de kwaliteit van het onderwijs en het onderwijsondersteunend gedrag van ouders. Voor meer informatie, zie de brochure "OPP in het basisonderwijs: wie, waarom, wanneer en hoe?" (PO raad, www.poraad.nl).

3. Verloopt de leerontwikkeling wel zo lineair als de OPP-trap doet vermoeden?

In de OPP-trap lijkt het alsof de vaardigheden op verschillende vakken zich op een gelijke manier ontwikkelen en dat de vaardigheidsgroei bij elk vak lineair is. Maar in werkelijkheid is dit niet het geval. Toch is ervoor gekozen om de leerontwikkeling op deze manier weer te geven, omdat het anders onmogelijk is om de verschillende prestaties van een leerling in één figuur weer te geven en te vergelijken. Daarnaast kan de groei in functioneringsniveau wel als lineair beschouwd worden, aangezien dit een ontwikkeling in de tijd betreft: steeds een half jaar verder. Voor een volledige en juiste weergave van de vaardigheidsgroei per vak, wordt verwezen naar het Alternatief Leerling-rapport van CITO.

4. Waarop zijn de V(S)O - routes (of stromen) gebaseerd?

Om de routes naar de verschillende niveaus van voortgezet onderwijs weer te geven, is eerst het verwachte instroomniveau van het voortgezet onderwijs bepaald. Op grond hiervan is een logische route "terug geredeneerd". Dit heeft geleid tot de verschillende stromen. De precieze criteria van het voortgezet onderwijs verschillen per regio in Nederland. Daarnaast vallen functioneringsniveaus soms in een ander uitstroomniveau dan het uitstroomniveau waarin de I t/m V scores vallen. Dit verschil is voor de 3.0 begrijpend lezen toetsen het grootst. Ook kan één antwoord meer of minder goed op een begrijpend leestoets leiden tot een functioneringsniveau van een kwart jaar hoger of lager.

Het verschil in uitstroomniveau van functioneringsniveau en I t/m V scores heeft tot een aanpassing geleid. In de OPP-trap 3.0 v1 is een gearceerd gebied (grensgebied) gemaakt tussen VMBO Basis en VMBO Kader. Ga bij scores *in of op de randen* van dit gearceerde gebied kritisch na of dit een VMBO Basis of een VMBO Kader score is, op basis van de in uw regio geldende criteria (zie vraag 6).

Voor alle vakken geldt: let met name extra op bij scores die op de grens van twee gebieden vallen (bijvoorbeeld op de grens Praktijkonderwijs/VMBO Basis). Analyseer zelf op basis van alle informatie in welk uitstroomgebied de score valt en stel vervolgens doelen op op basis van alle factoren weergegeven bij vraag 2.

Bij de OPP-trap 3.0 v1 wordt de vaardigheidsscore omgezet naar functioneringsniveau. Op drie momenten is de relatie tussen de vaardigheidsscore en het functioneringsniveau aangepast (bij

spelling bij de M6-toets en bij begrijpend lezen bij de E6-toets en de E7-toets). Dit zodat III-scores in het juiste uitstroomniveau vallen.

Gezien dit alles is de OPP-trap enkel en alleen als een globale weergave en *communicatiemiddel* te gebruiken (zie vraag 1). De geplande uitstroombestemming moet bepaald worden op grond van alle bij vraag 2 genoemde factoren van de leerling en diens omgeving en de geldende VO-criteria in uw regio.

5. Wat gebeurt er als een kind functioneringsniveau M8 of hoger scoort?

De functioneringsniveaus van CITO gaan tot en met M8. Wanneer een leerling op het niveau van M8 scoort of hoger, betekent dit dat deze leerling minimaal in het VMBO GL/TL gebied scoort bij DL 55. Voor deze leerlingen geven de I t/m V scores een gedifferentieerder beeld. Daarom worden in de OPP-trap (bij spelling, begrijpend lezen en rekenen) functioneringsniveaus van M8 of hoger dan M8 weergegeven als een I, II, of III-score op de M8 toets. Vervolgens worden de I t/m V-scores bij DL 55 als volgt weergegeven in de grafiek van de OPP-trap:

- I en II-scores vallen in HAVO/VWO (weergegeven ter hoogte van "hokje boven E8" en "E8" in de trap).
- III-scores vallen in VMBO GL/TL (weergegeven ter hoogte van "M8" in de trap).
- IV-scores vallen in principe in VMBO Kader of op de randen van het gearceerde gebied. Analyse is dan belangrijk (zie vragen 4 en 6).
- V-scores zijn geen functioneringsniveau M8 op een leeftijdsadequate toets, dus niet van toepassing.

Deze indeling is aangehouden, omdat dit de criteria zijn voor het voortgezet onderwijs in de regio waar de OPP-trap is ontwikkeld (regio Het Gooi en omstreken). Houd hier bij de interpretatie van de OPP-trap dus rekening mee als in uw regio andere criteria gelden. *Aanpassingen van de OPP-trap aan de criteria in uw regio zijn helaas niet mogelijk.*

6. Een leerling heeft een score gehaald die in of om het gearceerde gebied tussen VMBO Basis en VMBO Kader valt. Wat moet ik doen?

De criteria voor het voortgezet onderwijs in Nederland verschillen per regio. Daarnaast vallen functioneringsniveaus soms in een ander uitstroomniveau dan het uitstroomniveau waarin de I t/m V scores vallen. Dit kan bij scores in of op de randen van het gearceerde gebied (grensgebied) het geval zijn. Als u wilt weten of dit een VMBO Basis of Kader score is in uw regio, dan doet u het volgende:

- Stap 1: ga na welke criteria voor het VO in uw regio worden aangehouden. Zijn dit bijvoorbeeld vaardigheidsscores, I t/m V-scores of functioneringsniveaus?;
- Stap 2: ga in het leerlingvolgsysteem na wat de leerling heeft gescoord in vaardigheidsscore, functioneringsniveau of I t/m V-score;
- Stap 3: leg de uitkomst van stap 1 en stap 2 naast elkaar en bepaal hoe de score in uw regio valt: VMBO Basis of VMBO Kader?;
- Stap 4: voor het bepalen van het ontwikkelingsperspectief kunt u deze informatie meenemen, naast de werkwijze beschreven bij vraag 2.

Realiseer u ook dat toetsen een momentopname zijn, scores een betrouwbaarheidsinterval hebben en de OPP-trap slechts een communicatiemiddel is.

7. Hoe werkt de OPP-trap 3.0 v1? Wat vul ik waar in?

Vul op pagina 1 de beschikbare vaardigheidsscores (Resultaat in VS) in voor spelling, begrijpend lezen en rekenen die een leerling gehaald heeft op de CITO toets. *Klik vervolgens per toets aan of dit een 2.0 toets (de 'oude CITO', CITO LOVS, update normering uit 2013) of een 3.0 toets (normering 2018) is.* Excel zet de vaardigheidsscore om in het functioneringsniveau. *Let op: deze versie van de OPP-trap geeft dus alleen een juist resultaat als u 2.0 of 3.0 aanklikt!* Voor technisch lezen (AVI) kan het beheersingsniveau worden ingevuld. U kunt ook voor de DMT vaardigheidsscores invullen. Klik vervolgens aan welke versie u heeft afgenomen: de DMT uit 2009 of 2018 (soms ook DMT 2017 genoemd). Excel zet deze scores dan om in de toets waarop deze vaardigheidsscore een III-score

geeft op kaart 1+2+3 van de gekozen DMT. Voor dit vak heeft CITO namelijk geen functioneringsniveaus opgegeven (zie voor meer informatie het tabblad 'DMT').

De gegevens op pagina 1 worden vanzelf in pagina 2 opgenomen. *Maak bij het invullen van vaardigheidsscores NOOIT gebruik van de functies 'knippen', 'kopiëren' of 'plakken', maar vul de gegevens één voor één in.* Het gebruik van de genoemde functies verstoort namelijk de onderliggende formules in de OPP-trap.

Print pagina 2 in kleur en benut deze als visuele ondersteuning bij het bespreken van de geplande uitstroombestemming. De gekleurde 'stromen' geven een globale (en soms ook een voorlopige) inschatting van het type V(S)O. Maak voor elke leerling gebruik van het oorspronkelijke, gedownloadte bestand.

8. Kan ik nog meer invullen dan de vier basisvakken?

Ja, dat kan. In het onderste vak op pagina 1 kunt u een zelfgekozen vak invullen, zoals bijvoorbeeld CITO Woordenschat, CITO Studievaardigheden of een leerlijn zoals beschreven door de CED-groep. U typt in welk vak het betreft; Excel geeft dit dan ook in de legenda bij de grafiek weer op pagina 2. Als dit vak vaardigheidsscores heeft, kunt u deze invullen. Excel maakt echter gebruik van de tweede rij: de functioneringsniveaus die u daar per toetsmoment aanklikt/invult. Het is alleen mogelijk om hier de functioneringsniveaus in te vullen die weergegeven worden in het lijstje (als u op het pijltje bij het hokje klikt), omdat Excel alleen deze functioneringsniveaus in de grafiek kan plaatsen. Wilt u geen gebruik maken van een extra vak? Dan laat u deze en de bijbehorende rijen leeg.

9. Ik wil nog andere informatie over de leerling opschrijven in de OPP-trap. Kan dat?

Onder naam / geboortedatum / datum is ruimte gecreëerd voor 'opmerkingen'. Hier kunt u extra informatie over de leerling noteren als u dat wenst. Daarnaast is het niet mogelijk om extra gegevens over de leerling weer te geven. Als u dat toch wilt, kunt u zelf met pen/potlood extra informatie op de print schrijven.

10. Wanneer is een score onbetrouwbaar?

Als een leerling een jaar hoger of lager scoort/functioneert dan de afgenomen toets, is de afgenomen toets onbetrouwbaar. Er moet dan terug-getoetst (een lagere toets afnemen) of door-getoetst (een hogere toets afnemen) worden, omdat deze toets dan te makkelijk of te moeilijk was voor deze leerling. In het digitale leerlingvolgsysteem (bijvoorbeeld CITO LOVS of Parnassys) is dit bij de uitslagen van de toetsen voor Speciale Leerlingen vaak aangegeven doordat er een > of < teken wordt gebruikt bij het functioneringsniveau (bijvoorbeeld >M5 of <E7). De vaardigheidsscore is dan onvoldoende betrouwbaar en kan leiden tot een functioneringsniveau dat niet klopt. Dit is uiteraard niet de bedoeling. Zie de handleiding CITO voor meer informatie over het juiste gebruik en de juiste interpretatie van vaardigheidsscores en functioneringsniveaus.

11. Wat als een leerling meerdere keren <M3 behaalt?

Als een leerling een vaardigheidsscore haalt die overeenkomt met een functioneringsniveau lager dan M3 niveau, dan wordt dit weergegeven als <M3 en geplott op de x-as van de grafiek. Wanneer een leerling dit meerdere keren haalt, lijkt het in de grafiek alsof deze leerling geen groei laat zien en aan de onderkant van het betreffende VO-gebied scoort. Ga dan na of dit daadwerkelijk het geval is door de vaardigheidsscores (en het eventuele leerrendementen) te analyseren.

12. Wat te doen met een vaardigheidsscore van "0" en een hoge AVI?

Een vaardigheidsscore "0" wordt in de OPP-trap vanwege technische redenen niet omgezet in een functioneringsniveau en niet geplott in de grafiek. Daarom moet bij een vaardigheidsscore van "0" een vaardigheidsscore van "1" worden ingevoerd. Deze wordt wel omgezet naar het juiste functioneringsniveau.

Een score op AVI zal nooit in HAVO/VWO kunnen vallen vanaf een DL 55, omdat AVI plus overeenkomt met functioneringsniveau M8 (wat in VMBO-GL/TL ligt bij DL 55).

13. Waarom werkt de OPP-trap niet met DLE's?

De OPP-trap werkt met vaardigheidsscores, omdat deze scores de meest betrouwbare maat zijn voor het functioneren van een leerling. Voor toelating tot het VMBO met Leerwegondersteuning (LWOO) en Praktijkonderwijs (PrO) wordt echter vaak nog gebruik gemaakt van het leerrendement op basis van DLE's. Op grond van het leerrendement in DLE kan een leerling (net) in een andere route scoren dan op grond van diens vaardigheidsscore. Daarom is het belangrijk om voor deze leerlingen ook de DLE's te gebruiken en te analyseren.

14. Wat te doen bij een doublure?

Wanneer een leerling één van de groepen 3 t/m 8 heeft gedoubleerd, kan bij het doorlopen van de laatste groep in het document gebruik worden gemaakt van '(65)' en '(70)' (ook wel twee extra keer '60' genoemd). Op die manier is er voldoende ruimte om alle resultaten weer te geven. Let wel: het groepsverloop zoals onderaan in de grafiek weergegeven, klopt dan voor deze leerling niet meer. Dit moet bijvoorbeeld groep 3-4-4-5-6-7-8 zijn bij een doublure in groep 4. Dit is niet aan te passen in het document. Gekozen kan worden om alleen het tweede gedoubleerde jaar in de OPP-trap op te nemen (in dit geval de tweede keer groep 4), omdat dit vaak een eerlijker beeld geeft. Let dan wel op dat bij een eventuele LWOO of PrO aanvraag (o.b.v. leerrendement) de trap bij DL 55 geen goed beeld meer geeft. Bij deze leerling moet namelijk een score (leerrendement) berekend worden over DL 60 (en niet over DL 55).

Bij een doublure zal wellicht gebruik gemaakt worden van DL 60, 65 en 70. Voor deze DL's geldt dat alleen vaardigheidsscores horend bij een I-score in HAVO/VWO kunnen worden weergegeven.

Overige scores zullen altijd in VMBO-GL/TL of lager worden geplot.

15. Welk systeem is vereist voor de OPP-trap?

De OPP-trap werkt alleen in Excel voor Windows 2007 of hoger. In eerdere Excelversies zullen bepaalde functies niet (volledig) worden weergegeven of kan de opmaak worden verstoord. De trap werkt ook niet (volledig) in Office voor Mac en Google Docs. Het is technisch niet mogelijk om hiervoor een aangepaste versie te ontwikkelen.

16. Mijn OPP-trap geeft geen functioneringsniveau en geen puntjes in de grafiek. Wat is er aan de hand?

Waarschijnlijk heeft u niet bij alle vakken aangeklikt of er gebruik gemaakt is van een 2.0 (oude CITO LOVS) of CITO 3.0 toets. En bij de DMT is waarschijnlijk geen versie aangegeven (versie 2009 of versie 2018). Pas als u dit heeft aangeklikt zal de OPP-trap een functioneringsniveau geven en de juiste puntjes in de grafiek plaatsen.

17. De grafiek van mijn OPP-trap zet alle puntjes en lijnen op de horizontale as bij één of meer vakken. Of mijn OPP-trap geeft alleen maar hele hoge puntjes in de grafiek. Wat moet ik doen?

Controleer allereerst of u de juiste vaardigheidsscores heeft ingevuld. Let hierbij goed op of u de leerling heeft getoetst met de LOVS 2.0 of met de 3.0 toetsen. De koppeling vaardigheidsscores – functioneringsniveaus verschilt bij toetsen namelijk sterk. Let dus goed op dat u 2.0 of 3.0 aanklikt, afhankelijk van met welke toets de leerling is getoetst. Kijk tevens of u echt *vaardigheidsscores* heeft ingevuld (en niet bijvoorbeeld per abuis ruwe scores).

Mocht dit alles het geval zijn en de grafiek blijft nog steeds iets anders weergeven dan wat u in de tabel op pagina 1 heeft ingevuld, dan wordt geadviseerd een nieuwe trap te downloaden van www.opptrap.nl. Vervolgens vult u in deze nieuwe trap de behaalde scores in. *Maak bij het invullen van vaardigheidsscores en functioneringsniveaus NOOIT gebruik van de functies 'knippen', 'kopiëren' of 'plakken', maar vul de gegevens één voor één in.* Gebruik van de genoemde functies verstoort namelijk de onderliggende formules in de OPP-trap. Waarschijnlijk is de trap die u gebruikte op een of andere manier beschadigd. De nieuw gedownloade versie zal wel werken.

Ook in andere situaties dat de trap niet werkt: download een nieuwe OPP-trap van de site en vul daar (één voor één) de gegevens op nieuw in.

18. Is het mogelijk om van de OPP-trap een eigen versie te laten maken waarin ook andere gegevens in te vullen zijn?

Bij het (door)ontwikkelen van de OPP-trap is zo veel mogelijk tegemoetgekomen aan wensen uit het veld. Zo is het bijvoorbeeld vanaf versie 2.5 mogelijk om de DMT in de OPP-trap in te vullen en daarnaast een vak naar keuze in de trap op te nemen. Het doel van de OPP-trap is heldere communicatie over het OPP aan betrokkenen. Wanneer er nog meer vakken en/of extra informatie in worden opgenomen, is het risico dat er te veel informatie in de trap komt, waardoor deze niet meer overzichtelijk is. Daarom kunnen we aan wensen voor extra vakken of andere extra informatie geen gehoor geven. Ook is het qua tijd helaas niet mogelijk om individuele aanpassingen te doen aan de OPP-trap. Wanneer u zelf graag toch extra informatie in de OPP-trap wilt, wordt geadviseerd dit er handmatig (met pen of potlood) bij te tekenen.

19. Hoe weet ik of er een nieuwe versie is?

Wanneer er een nieuwe versie van de OPP-trap beschikbaar is, wordt deze op www.opptrap.nl geplaatst. Op deze site vindt u tevens meer informatie over de OPP-trap.

20. Wie heeft de OPP-trap ontwikkeld?

De OPP-trap is ontwikkeld door drs. J.E. Jongbloed - van Wijngaarden, werkzaam op SBO Het Mozaïek te Hilversum en wordt samen met verschillende gedragswetenschappers van Stichting Elan onderhouden.

21. Heb ik toestemming nodig voor het gebruiken van de OPP-trap?

De OPP-trap is ontwikkeld als hulpmiddel in de communicatie over het OPP van een individuele leerling en mag kosteloos gebruikt worden. De OPP-trap mag echter niet zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van J.E. Jongbloed-van Wijngaarden worden gepubliceerd (in welke vorm dan ook) of overgenomen worden op een andere website dan www.opptrap.nl. Ook mag het document niet worden aangepast (op welke manier en in welke vorm dan ook). Naast auteursrechtelijke overwegingen, blijft op deze manier de kwaliteit van het document gewaarborgd. De kwaliteit is namelijk niet langer te garanderen als dingen worden aangepast door anderen. Het is wel toegestaan om de OPP-trap te downloaden en voor intern gebruik op een computer/server op te slaan. Hierbij wordt geadviseerd om regelmatig op www.opptrap.nl na te gaan of er nieuwe versies beschikbaar zijn. Daarnaast wordt geadviseerd om voor elke nieuwe leerling het oorspronkelijke bestand te gebruiken (en niet een bestaande leerling aan te passen). Op die manier maakt u altijd gebruik van de meest recente en kloppende versie. Neem hierbij de hierboven beschreven toelichting in het document zorgvuldig in acht. De OPP-trap is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid ontwikkeld. De ontwikkelaar is niet aansprakelijk voor enige directe of indirecte schade die zou kunnen ontstaan door het gebruik van het document.

22. Moet ik de nieuwe OPP-trap (3.0 v1) ook gaan gebruiken voor leerlingen die nu de handmatige OPP-trap (versie 2.5b) hebben?

Het is het beste om de nieuwe versie van de OPP-trap (dus OPP-trap 3.0 v1) te gaan gebruiken. Dit omdat de nieuwste normering is toegevoegd aan OPP-trap 3.0 v1 en alle functioneringsniveaus kunnen worden weergegeven. Ook is in deze trap het gearceerde gebied tussen VMBO Basis en VMBO Kader gemaakt, zodat de trap ook klopt voor 3.0 toetsen. Daarnaast zijn een paar andere aanpassingen gedaan, die zorgen dat vaardigheidsscores in het goede gebied vallen (zie vragen 4 en 6). Kortom: ga voor het juiste en meest actuele beeld over op de OPP-trap versie 3.0.

Toelichting horend bij OPP-trap 3.0 v1, Januari 2019